

АГРАРНО-ПРОМИСЛОВІ ТА ЕТНОГРАФІЧНІ ВИСТАВКИ В ГАЛИЧИНІ В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст. ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ДО ЗАРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОГРАФІЧНОГО МУЗЕЙНИЦТВА

Андріана НАДОПТА

Інститут народознавства НАН України

У пропонованій статті автор спробувала показати значення аграрно-промислових і етнографічних виставок кінця ХІХ – початку ХХ ст. Галичини для становлення українського етнографічного музейництва. Проведено комплексне дослідження аграрно-промислових та етнографічних виставок у контексті суспільно-політичних реалій Галичини.

Ключові слова: виставки, музейний комітет, виставковий комітет.

В останній третині ХІХ ст. у багатьох країнах Європи розпочався процес відродження і цілеспрямованої підтримки народних промислів, з'явилося зацікавлення побутом та мистецтвом народу. В цей період активно проводились етнографічні та господарсько-промислові виставки в яких значне місце приділялось експонуванню народних домашніх промислів і етнографічних предметів. Розпочаті у Лондоні 1851 року, всесвітні виставки, мали значний резонанс і у Галичині. Слід відзначити, що в Галичині такі європейські процеси відбувались ще й на тлі важкого економічного становища.

За розмірами австрійська провінція Галичина охоплювала майже четверту частину території Габсбурзької імперії і була її найбільшою провінцією. На цій величезній території українці і поляки становили кожен трохи більше 40%, євреї – близько 10% населення.

Розміри Галичини, величезна кількість населення, що проживало на її території, різко контрастували з тією незначною політичною, господарською і культурною роллю, яку вона відігравала спочатку в Австро-Угорщині, а згодом і в Польській державі. В кінці ХІХ століття Галичина була відсталим аграрним регіоном, одним з найубогіших країв Європи, що спонукало деяких істориків називати її “коморою економічних абсурдів”¹. Селянські господарства були, переважно, малоземельними, внаслідок чого близько половини всіх угідь ставали нерентабельними. Економічна політика Австро-Угорщини щодо Галичини зводилась до експлуатації її природних багатств і була спрямована на те, щоб залишити її аграрно-сировинним придатком для промислових районів імперії. Вирішальну роль в адміністративному, промисловому, та торгівельному розвитку Галичини наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття відігравали не українці, а здебільшого поляки та євреї. Станом на 1900 рік у Східній Галичині із 143 тис.

зайнятих у промисловості українці склали 17,5%, у той час поляки – 70,2%, євреї – 38,7%². Слід відзначити, що польська шляхта займала панівне становище як у владній системі та економіці так і в культурі краю. Культивувалась позиція національної вишності польської культури над “примітивною” культурою українського народу. Таке становище польської національності підтримувалась привілеями земельної аристократії та верхівки середнього класу, та було наслідком довготривалого перебування українців у складі Польської держави. Всі ці обставини змушували українців до розгортання боротьби за національну культуру.

З метою покращення економічної ситуації в краї, Крайовий сейм Галичини звернув увагу на традиційні види домашнього промислу, на покращення якості продукції на базі традиційних кустарних промислів. Саме тому влаштовувались численні промислові і сільськогосподарські виставки. Представлені на них матеріали про господарську діяльність населення, мистецтво краю, сприяли поживленню народознавчих інтересів громадськості, крім того й вироби тогочасного домашнього промислу фактично представляли традиційну народну культуру. Тому й не дивно, що етнографічні відділи ставали звичною складовою таких виставок. Незважаючи на те, що в більшості випадків ініціаторами виставок виступали представники польської інтелігенції, українці приймали в них активну участь, намагаючись хоч таким чином задекларувати українську приналежність краю.

Роль аграрно-промислових та етнографічних виставок Галичини кін. XIX – поч. XX ст. для становлення українського музейництва лише частково висвітлена в літературі. Окремі аспекти обраної теми заходимо у працях Г. А. Скрипник³, Р. Шмагало⁴, В. Мотиль⁵ та польського дослідника Яна Буяка⁶.

Велике значення для розвитку музейницької діяльності мало проведення світових виставок в Англії, Франції, Австрії. Зразком ж для проведення аграрно-промислових виставок в Галичині стала Всесвітня виставка у Відні 1873 року. На цій виставці Галичину представляв відомий польський політичний і громадський діяч, посол Галицького сейму, з 1876 року крайовий маршал, член палати панів, колекціонер – Володимир Дідушицький. В цьому контексті слід зазначити, що початково організатори виставки були категорично проти створення окремого галицького стенду, тому Володимир Дідушицький вдався до “епатажного експозиційного прийому”⁷. В якості виставкового стенду він використав автентичну гуцульську сільську хату з внутрішнім облаштуванням. Крім того, на дійстві граф репрезентував колекцію великодніх писанок, вироби з дерева, глини, шкіри та 53 комплекти народного одягу⁸. Етнографічні предмети були вдало доповнені орнітологічними експонатами з Природничого музею, що зробило представлену композицію справжньою подією на виставці.

В багатьох випадках організація виставок ставала своєрідним стимулом до виникнення тих чи інших музейних осередків. Яскравим прикладом взаємодії виставкової та музейної діяльності стало створення Міського промислового

музею у Львові. Його функціонування розпочалося із Всесвітньої виставки у Відні, на якій організаційний комітет для створення музею закупив перші експонати, та розпочав збір коштів. У 1874 році музей затвердив свій статут. У якому, зокрема, зазначалось що, метою музею є впливати на розвиток промисловості та рукоділля в регіоні⁹. Саме тому, осередок приймав активну участь у промислових виставках в 1877 і 1894 роках.

Крайова сільськогосподарська і промислова виставка, організована у Львові у 1877 році була першою в Галичині проведеною за зразком Всесвітньої виставки у Відні 1873 року. Організатором її виступило Галицьке господарче товариство, а граф Володимир Дідушицький був обраний головою оргкомітету¹⁰. Він особисто приймав участь у побудові відділу домашнього промислу, в якому істотне місце займали пам'ятки з етнографії. За організацію цієї виставки Володимир Дідушицький був нагороджений званням Почесного громадянина міста Львова¹¹. Виставка мала значний успіх серед громади краю та дала вагомий поштовх до розвитку домашнього промислу регіону. Всього до співпраці у виставці було залучено 1300 учасників з Галичини і з-за кордону.

Значний резонанс та велике значення для пошкваллення етнографічної збирацької роботи в Галичині мала Етнографічна виставка в Коломиї 1880 року. Ініціатором виставки виступив Чорногірський відділ Татринського товариства в Коломиї. На другому генеральному засіданні якого, 29 грудня 1878 року, і було прийнято рішення про проведення дійства. Для організації виставки обрано комітет, що складався з 15 членів на чолі з Владиславом Пшибиславським. Покровителем показу став граф Володимир Дідушицький¹². Безпосередньо організацією виставки займався відомий етнограф і фольклорист, польський дослідник Оскар Кольберг, який був добре обізнаний з європейськими виставками такого типу. Він допомагав Володимирі Дідушицькому в організації етнографічного відділу на Всесвітній виставці у Відні (1873 р.), експонував свої етнографічні видання на Світовій виставці в Парижі (1878 р.), за які був нагороджений бронзовою медаллю¹³. На запрошення Владислава Пшибиславського науковець спеціально приїхав з Кракова до Коломиї, вивчав етнографію краю та склав детальний каталог виставки. Під його керівництвом здійснювалась збирацька та науково-дослідна робота, що передувала виставці. Слід зазначити, що тематика виставки збіглась з науковими зацікавленнями О. Кольберга, який саме виношував плани видання третього тому збірника «Покуття», присвяченого гуцулам¹⁴.

До відкриття Коломийської виставки була розроблена та опублікована у місцевій пресі спеціальна програма¹⁵. Згідно з нею виставка мала дві мети: «охопити, наскільки можливо, все те, що належить до знайомства з народом», який живе в Коломийському, Косівському, Снятинському, Городенківському, Заліщицькому, Борщівському повітах та піднести добробут населення Покуття¹⁶. Крім звернення до населення сприяти організації виставки, містився детальний опис того, що потрібно збирати, зверталась увага на необхідність детальної

документації пам'яток. Цікавим є той факт, що не зважаючи на те, що програма виставки мала комплексний краєзнавчий характер, більшість її пунктів стосувались комплектування етнографічних матеріалів. Участь відомого польського науковця в організації дійства засвідчувала високий науковий рівень виставки, який був витриманий відповідно до тодішніх європейських вимог¹⁷. Таким чином, при допомозі громадськості краю вдалось зібрати значну кількість пам'яток. Тільки етнографічний відділ виставки містив 21 розділ. В ньому, крім іншого були представлені макети хат із садибами, предмети домашнього вжитку, сільськогосподарські знаряддя праці, бондарські та гончарні вироби, музичні інструменти, одяг та костюми, писанки, колекція старожитностей (грамоти, монети), карти, предмети і описи обрядів. Значною кількістю був представлений народний одяг, що експонувався на 24 манекенах¹⁸. Новим позитивним явищем в тогочасній експозиційній практиці стала демонстрація на виставці не лише святкового, а й буденного народного вбрання¹⁹.

Організатори виставки прагнули зберегти експонати і створити на їх основі музей у Коломиї. Однак, зважаючи на значні матеріальні витрати на проведення виставки, більшість предметів були продані львівським музеям та приватним колекціонерам. Однак, як зазначає професор Скрипник Г. А., виставка все ж сприяла втіленню в життя ідеї про створення в Коломиї музею²⁰. На зібрані від продажу експонованих на виставці предметів кошти громадськість міста придбала територію на якій відбувалось дійство. Саме на цій території згодом і було побудовано Народний дім у Коломиї, в приміщенні якого розташувався й музей.

Виставка тривала два тижні з 15 по 30 вересня 1880 року та була розміщена на так званій Курцвайлівці, на вулиці Зеленій, перейменованій на Франца Йосифа²¹. Важливим є і той факт, що одночасно з організованою польською спільнотою етнографічною виставкою, в Коломиї 16 вересня розпочала свою роботу Господарсько-промислова виставка, організована українцями. Таким чином, протистояння між поляками і українцями краю вилилась навіть у такий незвичній формі. Обидві виставки представляли культуру та побут українців. Організаторами Господарсько-промислової виставки стали місцеві українські діячі, що належали до "Товариства ім. Качковського" – М. Білоус, А. Блонський, С. Трембіцький²². Метою виставки була економічна і господарська просвіта місцевого населення.

У липні 1887 року етнографічну виставку проведено в Тернополі. Приводом до її відкриття став візит до міста спадкоємця австрійського престолу – ерцгерцога Рудольфа. Саме ерцгерцог був ініціатором багатотомного ілюстрованого видання опису всіх провінцій Австро-Угорщини. Організацією виставки інтелігенція Галичини намагалась показати всю неповторність культури українців та наголосити на її відмінності від польської культури. Крім того, такі завдання виставки мали сприяти українським авторам щодо співпраці у згаданому виданні.

Для підготовки і проведення виставки створений організаційний комітет, до складу якого увійшли В. Федорович, Т. Федорович, В. Боберський. Головою виставкового комітету обрано відомого мецената, політичного і громадського діяча Тернопільщини – Володислава Федоровича. Протекторатом виставки став Володимир Дідушицький.

У часописі “Діло” комітет опублікував відозву до громадськості краю. В ній зокрема зазначалось, що метою виставки є “представити Архикнязю образ побуту руського народу в Галичині Східній в його житті домашнім”²³. Була й розроблена програма виставки, в якій дуже детально визначено, що саме і як потрібно надсилати для дійства. Як зазначалось у програмі виставки підбір пам’яток мав проводитись за такими розділами: знаряддя праці, ужитково-побутові пам’ятки; їжа та напої; одяг та взуття; обрядові предмети; народне мистецтво²⁴.

Урочисте відкриття етнографічної виставки в Тернополі відбулося 7 липня 1887 року у міському парку. Виставка складалась із двох експозиційно-виставочних розділів: павільйонної експозиції та архітектурно-етнографічних комплексів просто неба²⁵. У кількох павільйонах демонструвались твори народного мистецтва та вироби ремісників. Найповніше були репрезентовані гончарство, ткацтво, деревообробні промисли. Окремо були представлені вироби з дерева, металу, музичні інструменти, одяг, предмети хатнього начиння та ін. з Покуття та Гуцульщини. Окрасою цього окремого комплексу були вироби з дерева братів Шкрібляків з Гуцульщини та керамічні вироби майстрів з Косова О. Бахматюка і П. Баранюка. Слід зазначити, що значну кількість писанок, вишивок та жіночих прикрас з Гуцульщини надійшло на виставку від відомого етнографа та колекціонера Володимира Шухевича²⁶.

На етнографічній виставці у Тернополі вперше в Україні експоновано пам’ятки просто неба. В парку розміщено подільську, надбужанську, гуцульську та наддністрянську хати із внутрішнім облаштуванням.

Новим прийомом була і безпосередня участь у виставці представників різних етнографічних груп українців, що демонстрували антропологічні особливості та локальні варіанти традиційного вбрання. У часописі “Діло” зазначалось, що відправити своїх представників для участі у виставці зголосились 40 повітів²⁷. Підсумком виставки став альбом “Типи руських костюмів”, який мав проілюструвати том присвячений Галичині із багатотомного видання опису провінцій Австро-Угорщини. З цією метою фотографом А. Силькевичем з Тернополя зроблено 50 фотографій учасників виставки, які демонстрували народне вбрання. Альбом “Типи руських костюмів” був підготовлений, однак видати його не вдалось²⁸.

Новим “новаторським”²⁹ прийомом була і демонстрація духовної культури українців. 7 липня 1887 року, у день відкриття виставки селянани із сіл Березовиці і Ослава було продемонстрували обжинковий обряд. Крім того, яскравим доповненням дійства став чоловічий народний хор із села Денисова, під керівництвом Вітошинського³⁰.

У 1887 році відбулась аграрно-промислова виставка у Кракові. До її організаційного комітету входили Володимир Дідушицький, Володимир Федорович, Оскар Кольберг, Андріан Баранецький³¹. Крім відділу домашнього промислу на виставці був і окремий етнографічний відділ. Для організації якого була створена етнографічна комісія на чолі з О. Кольбергом. Члени комісії розробили програму та спеціальні питання, що стосувались підбору етнографічних предметів. Гуцульські експонати для етнографічного відділу збирав відомий український етнограф Володимир Шухевич. Він на виставку надіслав 157 писанок, 79 зразків намиста (герданів), жіночий і чоловічий одяг, оригінальну люльку та багато інших виробів народних майстрів³².

В цілому етнографічний відділ на виставці був представлений великою кількістю пам'яток. Після дійства частину з них закупив Володимир Дідушицький для свого музею у Львові, певна кількість збагатила фонди Промислового музею у Кракові. Крім того для етнографічного музею у Варшаві частина пам'яток була закуплена і передана меценатом Й. Каменським³³.

Важливе значення для розвитку етнографічного музейництва мала Львівська крайова виставка, що відбулась у 1894 році. Її проведення було присвячено сторіччю польського повстання Тадеуша Костюшка. Головою виставкового комітету став кн. Адам Сапега. Організатори виставки прагнули надати їй винятково польського характеру, однак для того, щоб отримати підтримку австрійської влади, виставковий комітет надав події офіційну назву "Всезагальна крайова виставка". Опіку над виставкою взяв сам імператор Франс Йосиф I, а відкриття відбулося в присутності архикнязя Кароля Людвіка³⁴.

Незважаючи на польську спрямованість виставки, українська громадськість Галичини ще в 1893 році, на Загальних зборах НТШ, прийняла рішення приймати участь та створити на ній повноцінний український відділ. Цю ухвалу підтримали товариства: "Просвіта", "Руська бесіда", "Клуб русин", "Руське товариство педагогічне", "Боян", ремісничі товариства "Зоря" і "Народна торгівля" та кредитне товариство "Дністер"³⁵. Керівником українського підрозділу став Володимир Шухевич.

Крайова виставка пройшла з небаченим розмахом. У районі Стрийського парку на території 20 гектарів розміщувались 130 виставочних споруд та павільйонів³⁶. Проект українського павільйону розробив професор Львівської політехніки Юрій Захарієвич, а побудував на кошти українських товариств відомий архітектор Іван Левинський³⁷. В павільйоні експонувались макети та моделі сільських хат, культових та господарських споруд, комплекти одягу, народні музичні інструменти, колекція писанок та обрядового печива, зразки живопису, церковного малярства та різьбярства. Експоновані пам'ятки доповнювались фотографіями із життя селян Володимира Шухевича. Свої видання на виставці представили видавничі товариства "Просвіта", "Руська бесіда", "Руське педагогічне товариство". Крім того, на виставці були представлені збірка рукописів Івана Франка та бібліотека етнографічної літератури (160 предметів)³⁸.

Крім експозиції павільйонного типу було створено і архітектурно-етнографічні комплекси під відкритим небом, що представляли пам'ятки з польських і українських земель. Українська частина етнографічного відділу включала чотири комплекси Східної Галичини. Окрасою відділу стали гуцульські архітектурні об'єкти, які будував відомий народний майстер Лесь Кобчук з Яворова, що на Косівщині³⁹.

Вперше на виставці були зроблені спроби розкриття етнографічних явищ на основі відтворення конкретно історичної дійсності – експонувалась бідняцька садиба з Наддністрянського села Катаринця Рудківського повіту⁴⁰.

Всупереч полонізаторським настроям організаторів виставки українці гідно представили свої культурні здобутки. Важливим було і те, що українські організатори виставки добились щоб відозви оргкомітету та програми різних комісій друкувались не лише польською, а й українською мовою. Крім того, промову на відкритті виставки голова виставкового комітету кн. Адам Сапега виголосив на польській та українській мові⁴¹. Львівська Крайова виставка сприяла розвитку домашніх промислів і ремесел, крім того на основі більшої частини експонованих етнографічних пам'яток було закладено етнографічний музей при НТШ у Львові⁴².

Серед виставок, організованих українською громадськістю Галичини на поч. ХХ ст. Перша українська хліборобська виставка в Стрию стала не тільки значним мистецьким і господарським, але й політичним явищем в суспільно-культурному житті краю. “Gazeta Narodowa”, підкреслюючи виняткову значимість цієї події, зазначала, що Перша українська хліборобська виставка в Стрию дійсно стала першим великим показом здобутку українства, бо організована у 1880 році виставка в Коломиї була скоріше виставкою крайовою⁴³.

На виставку в Стрию Галицька спільнота поклала значні сподівання. Організатори розраховували шляхом демонстрації предметів домашнього промислу та продуктів сільського господарства показати мистецький талант українців, їх самобутність, вказати на відмінності української культури від польської.

Для безпосередньої організації виставки було обрано «Виконуючий комітет вистави» до якого входили: др. Ілярій Бачинський, о. Северин Борачок, о. Микола Гошовський, інж. Микола Левандовський, о. Микола Матковський, інж. Володимир Дутка, др. Єронім Калитовський, о. Остап Нижанківський, др. Роман Перфецький, Олександр Денис Сембратович, Володимир Устиянович. Крім того була створена й “Оціночна комісія” для кращого відбору та оцінки експонатів. Директором виставки обрано відомого політика, науковця, дійсного члена НТШ, посла до Галицького сейму, та австро-угорського парламенту Євгена Олесницького⁴⁴.

Організатори виставки, на сторінках газети “Діло”, оприлюднили відозву до рільників, промисловців, ремісників з проханням висилати найкращі та найоригінальніші речі. До інтелігенції, особливо молоді, учительства, священників,

народних інституцій, до філій товариств: “Просвіта”, “Сільський господар”, “Січ”, “Сокил” щодо як найширшої агітації⁴⁵. У тій же відозві зазначалося що виставка буде складатися із двох відділів:

1) господарство рільниче (рільництво, садівництво, пасічництво, молочарство);

2) промисел рільничий і ремесла (ткацтво, килимарство, орнаментика народна, кошикарство, вироби з дерева, гончарство, мосяжництво, дахівництво, білошкірство, кушнірство, шевство)⁴⁶.

На заклик організаторів відгукнулося більш ніж 400 експонентів з найрізноманітніших куточків Галичини та Буковини⁴⁷.

Урочисте відкриття дійства в Стрию відбулося 19 вересня 1909 року у великій залі Народного дому. Експонати були розміщені у його 14 залах, коридорі, галереї та подвір'ї.

Виставлені експонати становили дві групи: продуктів та знарядь сільськогосподарської праці; виробів кустарних промислів, етнографічних пам'яток. Окрему кімнату займала збірка мінералів та так звана мисливська збірка.

Найбільше речей виставили у головній залі, в якій крім зразків рільництва, садівництва, молочарства, розміщено велику етнографічну збірку. Народне будівництво репрезентував комплекс етнографічних моделей – це літня та зимова колиби лісових робітників, ризи до спускання дерева в горах, сплави, церква з села Перегінське, гуцульська та бойківська хати, олійниці, млини. Загальну увагу привертала експоновані гуцульські вироби Івана Семенюка з Печеніжина, Василя Девдюка з Старого Косова, Івана Сандуляка з Карлова, Миколи Шкрібляка з Яворова. Моделі та експоновані пам'ятки доповнювалися фотоматеріалами В. Щербаківського та В. Шухевича, що відтворювали господарське, житлове та культове будівництво краю⁴⁸. Серед репрезентованих комплексів традиційного народного вбрання різних районів Галичини вирізнялися розміщені в першій кімнаті селянські строї з села Денисова (Тернопільщина). У головній залі були представлені й музичні інструменти львівського товариства “Боян”. В окремій залі експонувались гуцульські вироби, серед яких і колекція писанок Володимира Шухевича⁴⁹.

Матеріали виставки поповнили фондові збірки музеїв. Ще десятого вересня 1909 року Володимир Гнатюк опублікував звернення до учасників і організаторів виставки передавати експоновані матеріали до музею НТШ та подав список предметів, які можна надсилати⁵⁰. Відбір пам'яток проводили секретар етнографічної комісії В. Гнатюк та працівник музею НТШ Микола Залізник. З виставки в Стрию музей одержав, в основному як дарунки, велику кількість пам'яток до своєї етнографічної збірки. До деяких її учасників керівництво НТШ само звернулося з проханням подарувати експоновані речі музеєві⁵¹.

Збірка, що надійшла до музею НТШ з Першої української хліборобської виставки, складалась з макетів житлових, культових будівель: хат із Сколівщини і Західного Поділля, церкви, сушарні хмелю з Поділля, колиби лісових робітників, риз для транспортування з гір дерева із Гуцульщини. Крім того, фонди музею поповнились писанками, музичними інструментами, гуцульським та бойківським одягом, тканинами, дерев'яним посудом, двома ткацькими верстатами та верстатом для виготовлення герданів. Цінним надходженням до музею НТШ із стрийської виставки стали ручні дерев'яні хрести кін. XVII – поч. XVIII ст., які передав установі о. Михайло Бачинський з села Ріпчиці, що на Дрогобиччині⁵².

21–30 вересня 1912 року відбулась виставка домашнього промислу в Коломиї. Часопис «Діло» так зазначав її мету: “Дати наші суспільності можливість оглянути Гуцульщину в її найкращих, типових образах і взорах”⁵³. Організацією дійств в Коломиї займався комітет виставки на чолі з Костем Левицьким. Крім того активну допомогу надали дослідники Гуцульщини – В. Шухевич, А. Онищук, Л. Гарматій.

До відкриття дійства в Коломиї були розроблені та опубліковані у пресі спеціальні відозви та програма виставки⁵⁴. Які дали змогу зібрати значну кількість експонатів, як від окремих майстрів, так і від шкіл, музеїв, установ, колекціонерів. Початково, відкриття виставки планувалось на другу половину липня 1912 року. Зважаючи на велику кількість надходжень, організаційний комітет був змушений найняти величезний зал для їх зберігання та двох працівників для внесення предметів до спеціального каталогу. Саме тому відкриття виставки в Коломиї було перенесено на вересень 1912 р.⁵⁵

Вперше у виставці, організованій галицькою спільнотою, взяли участь представники Наддніпрянської України. Полтавське губернське земство представило ткані вироби, килими, зразки вишивки⁵⁶.

В цілому, експоновані на виставці пам'ятки поділялись на такі структурні комплекси: знаряддя і пристосування для полювання, рибальства, мосяжні вироби; народна вишивка; різьба по дереву; народний одяг; ткацтво; кераміка; вироби народних умільців Буковини; збірки народного мистецтва приватних колекціонерів і окремих виробничих об'єднань⁵⁷. Організатори виставки 1912 р. в Коломиї використали комплексний метод експонування пам'яток розгорнувши відділ інтер'єрних тканин у типовому гуцульському житлі. Виставка вражала у своїм розмахом – від споруди гуцульської хати з повним облаштуванням до різноманіття вишивки з різних повітів – Косовського, Станіславського, Снятинського, Калушського. Вона стала важливою подією в культурному, економічному і суспільному житті краю та мала значний успіх серед населення: її відвідало 13 тисяч осіб⁵⁸. У часописі “Неділя” письменник-публіцист Денис Лукіянович зазначав, що виставка показала назрілу необхідність в організованому веденні музейної справи та виставок для піднесення художнього промислу⁵⁹.

Отже, в кінці XIX – на початку XX ст. етнографічні дослідження стають вагомою складовою загального культурно-національного руху українців. Проведення в краї аграрно-промислових та етнографічних виставок, сприяло поживленню народознавчих досліджень, ставало значним стимулом для етнографічної збирацької роботи та музейного будівництва. У багатьох випадках виставки сприяли заснуванню нових музейних осередків краю. Прикладом можуть служити Всесвітня виставка у Відні (1873 р.), Етнографічна виставка в Коломиї (1880 р.) та Львівська крайова виставка (1894 р.), що дали значний поштовх до заснування Миського промислового музею у Львові, музею в Коломиї та музею НТШ у Львові. Крім того, матеріали виставок поповнювали фондові збірки уже діючих музеїв: Володимира Дідушицького, Промислового музею в Кракові, Етнографічного музею у Варшаві, музею НТШ у Львові.

AGRO-INDUSTRIAL AND ETHNOGRAPHIC EXHIBITIONS IN GALICIA AT THE END OF 19TH AND AT THE BEGINNING OF 20TH CENTURIES AS AN IMPORTANT FACTOR OF THE ESTABLISHMENT OF UKRAINIAN ETHNOGRAPHIC MUSEUM ACTIVITIES

Andriana NADOPTA
Institute of Ethnology

In the present article, the author has attempted to show significance of agro-industrial and ethnographic exhibitions of the end of 19th – the beginning of 20th centuries in the establishment of Ukrainian ethnographic museum activities in Galicia. A complex research of agro-industrial and ethnographic exhibitions was conducted in the context of social and political realities of Galicia.

Key words: exhibitions, museum activities, exhibition committee.

¹ Субтельний О. Україна : історія / Орест Субтельний. Україна : історія ; пер. з англ. Ю. І. Шевчука ; Вст. ст. С. В. Кульчицького. – К. : Либідь, 1991. – С. 272.

² Скрипник Г. А. Етнографічні музеї України. Становлення і розвиток / Г. А. Скрипник. Етнографічні музеї України. Становлення та розвиток. АН УРСР. Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського. – К. : Наук. думка, 1989. – 304 ст. : іл. ; Скрипник Г. А., Булгакова Л. П. Етнографічні виставки в Тернополі / Г. А. Скрипник, Л. П. Булгакова // Народна творчість та етнографія. – 1988. – № 6. – С. 66–68.

³ Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні з середини XIX – середини XX століття. Структурування, методологія, художні позиції / Ростислав Шмагало. – Львів : Українські технології, 2005. – 528 ст., 742 іл.

⁴ Мотиль В. Участь гуцульських майстрів у виставках Галичини (кінець XIX – початок XX ст.) / Валентина Мотиль // Вісник ЛІАМ. – Львів, 2002. – Вип. 13. – С. 294–306.

⁵ Bujak Jan. Muzealnictwo etnograficzne w Polsce (do roku 1939) / Jan Bujak. – Warszawa ; Kraków : PWN (Zeszyty naukowe UJ 431). Prace etnograficzne, 1975. – Z. 8 – 160 S.

⁶ Швагуляк-Шостак О. Мільйонер від природи [Електронний ресурс] / Ольга Швагуляк-Шостак // Вісти Коломиї. – Режим доступу : Visti.in.ua/?module=fn&a=129&h...vid...

- ⁷ Brzek Gabriel. Muzeum Dzieduszyckich we Lwowie i jego Twora / Brzek Gabriel. – Lublin : Wydawnictwo Lubelskie Nowe, 1994. – S. 97.
- ⁸ Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні з середини XIX – середини XX століття. – С. 105.
- ⁹ Вуїак Jan. Muzealnictwo etnograficzne w Polsce (do roku 1939). – S. 23.
- ¹⁰ Корольчак К. Граф Володимир Дідушицький як меценат / Казимир Корольчак // Вісник ЛАМ. – Львів, 1998. – С. 30.
- ¹¹ Туркавський М. Етнографічна виставка Покуття в Коломиї / Маркелій Туркавський ; перекл. з польської А. Б. Ємчук, вст. ст. кандидата філол. наук М. М. Васильчука. – Коломия : Народний дім, 2004. – С. 35.
- ¹² Turczynowiczowa M. Kolberg Henryk Oskar (1814-1890) / Maria Turczynowiczowa // Polski słownik biograficzny. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków : Ossolinum, 1967. – Т. XIII / 2, zeszyt 57. – S. 300–304.
- ¹³ Kolberg O. Korespondencja Oskara Kolberga. Cz. 2 (1877-1888) / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. – Wrocław ; Poznań : PTL, 1966. – Т. 65. – S. 351.
- ¹⁴ Скрипник Г. А. Етнографічні музеї України... – С. 86.
- ¹⁵ Туркавський М. Етнографічна виставка Покуття в Коломиї. – С. 10–11.
- ¹⁶ Збір І. Історія написання чотиритомного збірника “Рокісє” Оскара Кольберга / Ірина Збір // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2010. – Вип. 43. – С. 344.
- ¹⁷ Туркавський М. Етнографічна виставка Покуття в Коломиї. – С. 13–34.
- ¹⁸ Скрипник Г. А. Етнографічні музеї України... – С. 87.
- ¹⁹ Там само. – С. 86.
- ²⁰ Туркавський М. Етнографічна виставка Покуття в Коломиї. – С. 11.
- ²¹ Мотиль В. Участь гуцульських майстрів у виставках Галичини (кінець XIX – початок XX ст.). – С. 300.
- ²² Одозва // Діло. – 1887. – Ч. 49. – 2 травня. – С. 1.
- ²³ Там само. – С. 1.
- ²⁴ Скрипник Г. А., Булгакова Л. П. Етнографічні виставки в Тернополі. – С. 66–67.
- ²⁵ Там само. – С. 67.
- ²⁶ Дописи Діла // Діло. – 1887. – Ч. 69. – 23 червня. – С. 3.
- ²⁷ Скрипник Г. А. Етнографічні музеї України... – С. 91.
- ²⁸ Там само. – С. 91.
- ²⁹ Дописи Діла // Діло. – 1887. – Ч. 58. – 27 травня. – С. 6.
- ³⁰ Вуїак Jan. Muzealnictwo etnograficzne w Polsce... – S. 29.
- ³¹ Арсенич П. Дослідник Гуцульщини / Петро Арсенич // Народна творчість та етнографія. – 1970. – № 5. – С. 60.
- ³² Вуїак Jan. Muzealnictwo etnograficzne w Polsce... – S. 29.
- ³³ Польская выставка на галицкой Руси // Галичанин. – 1894. – Ч. 121. – 31 мая. – С. 1.
- ³⁴ Лысты зь выставки. (Павільонь львівських руско-народных товариств) // Діло. – 1894. – Ч. 158. – 15 липня. – С. 2.
- ³⁵ Лысты зь выставки // Діло. – 1894. – Ч. 156. – 14 липня. – С. 1.
- ³⁶ Там само. – 1894. – Ч. 157. – 15 липня. – С. 2.
- ³⁷ Етнографічний павільон // Діло. – 1894. – Ч. 168. – 28 липня. – С. 1.
- ³⁸ Мотиль Валентина. Участь гуцульських майстрів у виставках Галичини... – С. 302.
- ³⁹ Скрипник Г. А. Етнографічні музеї України. – С. 93.
- ⁴⁰ Приїздь архикнязя Кароля Людвика до Львова // Діло. – 1894. – Ч. 116. – 24 травня. – С. 1.
- ⁴¹ Скрипник Г. А. Етнографічні музеї України. – С. 94.
- ⁴² Pierwsza wystawa ukraińska // Gazeta narodowa. – 1909. – Nr. 222. – 28 wrzeźnia. – S. 4.
- ⁴³ Каталог Першої української хліборобської вистави в Стрию. – Стрий : Накладом комітету виставового, 1909. – С. 5.
- ⁴⁴ Хліборобська вистава (Поклик!) // Діло. – 1909. – № 141. – 30 червня. – С. 2–3.
- ⁴⁵ Там само. – С. 3.

- ⁴⁶ Перфецький Р. Перед отворенем господарсько-промислової вистави в Стрию / Роман Перфецький // Діло. – 1909. – № 193. – 3 вересня. – С. 1.
- ⁴⁷ Каталог Першої української хліборобської вистави в Стрию. – С. 19-30.
- ⁴⁸ Перша українська хліборобська вистава в Стрию // Господар і промисловець. – 1909. – Ч. 21, 22. – 20 листопада. – С.2.
- ⁴⁹ Гнатюк В. Слово на часі / В. Гнатюк // Діло. – 1909. – № 199. – 10 вересня. – С. 1.
- ⁵⁰ Центральний державний історичний архів України у м. Львові. – Ф. 309 (НТШ). – Оп. 1. – Спр. 70. – Арк. 1.
- ⁵¹ Справоздане з музею за час з 1 вересня до 31 грудня 1909 р. // Хроніка НТШ. – Львів, 1909. – Ч. 40. – С. 38–39.
- ⁵² Вистава домашнього промислу в Коломиї // Діло. – 1912. – Ч. 176. – 6 серпня. – С. 1.
- ⁵³ На виставу до Коломиї // Діло. – 1912. – Ч. 208. – 14 вересня. – С. 1
- ⁵⁴ Вистава домашнього промислу в Коломиї // Діло. – 1912. – Ч. 157. – 15 липня. – С. 7.
- ⁵⁵ Курцеба М. Виставка домашнього промислу в Коломиї / Микола Куцера // Діло. – 1912. – Ч. 216. – 25 вересня. – С.4.
- ⁵⁶ Скрипник Г.А. Етнографічні музеї України. – С. 87.
- ⁵⁷ Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні з середини XIX – середини XX століття. – С. 108.
- ⁵⁸ Лукіянович Д. Виставка домашнього промислу в Коломиї / Д. Лукіянович // Неділя. – 1912. – Ч. 37. – С. 1.